

STANISŁAW LENARD¹

WSPÓŁPRACA W ZAKRESIE RATOWNICTWA MIĘDZY RZECZPOSPOLITĄ POLSKĄ A REPUBLIKĄ FEDERALNĄ NIEMIEC NA PRZYKŁADZIE PAŃSTWOWEJ STRAŻY POŻARNEJ

Wstęp

Obszar, który objęty został badaniem, odnosi się do współpracy w zakresie ratownictwa realizowanego przez straże pożarne w Rzeczypospolitej Polskiej (dalej jako: RP) oraz straże pożarne i Federalną Agencję Pomocy Technicznej (dalej jako: THW) w Republice Federalnej Niemiec (dalej jako: RFN).

Zdefiniowanie problemów w rozwijaniu współpracy w zakresie ratownictwa przedstawiono na przykładzie straży pożarnych w RP i RFN.

Zasadniczą hipotezą badawczą było przyjęcie, że rozwój współpracy pomiędzy strażami pożarnymi w RP i RFN zależy jest bardziej od woli polityków, a w mniejszym stopniu od charakteru zagrożeń występujących po obu stronach granicy. Współpraca w zakresie ratownictwa, to nie tylko działania merytoryczne służb i instytucji zajmujących się ratownictwem,

¹ Dr inż. Stanisław Lenard — wykładowca Wydziału Administracji i Bezpieczeństwa Narodowego Akademii im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielopolskim. Z wykształcenia magister inżynier pożarnictwa. W 2000 r. uzyskał tytuł doktora nauk wojskowych na Akademii Obrony Narodowej w Warszawie. Doświadczenie zawodowe posiada również w pracy w strukturach Państwowej Straży Pożarnej i Policji. Obszary zainteresowań naukowych dotyczą szeroko rozumianego zarządzania w sytuacjach trudnych, współpracy międzynarodowej w zakresie zagrożeń i ratownictwa, wyzwań i zagrożeń bezpieczeństwa. Autor aktywnie uczestniczył w procesie tworzenia porozumienia szczebińskiego z 1993 r. o wzajemnej pomocy podczas pożarów i innych zagrożeń w pasie przygranicznym województwa szczebińskiego oraz powiatów przygranicznych w Meklemburgii-Pomorzu Przednim oraz porozumień między ministrem spraw wewnętrznych i administracji a ministerstwami spraw wewnętrznych krajów związkowych w Republice Federalnej Niemiec.

Kontakt z autorem za pośrednictwem redakcji.

ale również droga do budowy zaufania pomiędzy społecznościami zamieszkującymi w obszarze przygranicznym.

Podczas badań wykorzystano analizę tekstów źródłowych oraz doświadczenia autora związane z osobistym, aktywnym zaangażowaniem w nawiązanie oraz realizację współpracy w zakresie ratownictwa w obszarze przygranicznym.

Artykuł ma charakter przeglądu.

Początki współpracy

Po zjednoczeniu Niemiec na drogach prowadzących do przejść granicznych pojawiła się znaczna liczba pojazdów. Do punktów odprawy granicznej ustawiały się długie kolejki samochodów na przestrzeni kilku kilometrów. Strażacy z Pasewalku przeprowadzili test możliwości udzielenia pomocy przez straże pożarne i ratownictwo medyczne w przypadku zdarzenia drogowego i sytuacji wymagającej udzielenia pomocy medycznej. W efekcie okazało się, że jednostki straży pożarnych ze Szczecina mogą w krótszym czasie udzielić pomocy na terenie Niemiec przy zdarzeniu w okolicach przejścia granicznego. Stanowiło to przyczynek do spotkania w Komendzie Wojewódzkiej Państwowej Straży Pożarnej w Szczecinie, którego celem było podjęcie rozmów mających określić warunki ewentualnego współdziałania.

Katalog zagrożeń i wyzwań, jakie stały oraz stoją przed ratownikami po obu stronach granicy, obejmuje przykładowo zdarzenia takie jak: powódzie wzdłuż rzek granicznych — Odra i Nysa, wysoki poziom wody w Zalewie Szczecińskim, pożar puszczy Wkrzańskiej (kompleks podzielony pasem granicy państwowej), pożary lasów w pasie przygranicznym, poważna awaria przemysłowa w zakładach Chemicznych Police i Petrochemia w Schwedt, zanieczyszczenia rzek w ramach zlewni Odry i Nysy, katastrofy kolejowe w transporcie osobowym, towarowym oraz podczas przewozu materiałów niebezpiecznych, katastrofy lotnicze, katastrofy w transporcie kołowym osób, towarów i materiałów niebezpiecznych, katastrofy budowlane mostów na rzekach granicznych, zatonięcia statków z pasażerami lub ładunkami na Odrze lub Zalewie Szczecińskim, możliwe trzęsienie ziemi, specyfika zabezpieczenia obszaru styku RP, RFN i Republiki Czeskiej w tzw. obszarze Worka Turowskiego. Nową kategorią wyzwań są wypadki ludzi w module turbiny wiatraka. Kryptonimem jednego z pierwszych ćwiczeń było w zasadzie stwierdzenie „Pożar nie zna granic — Feuer kennt keine Grenzen”.

W okresie poprzedzającym podpisanie dokumentu o współpracy zorganizowano szereg spotkań odnoszących się do przedstawiania systemów funkcjonujących po obu stronach granicy z wyszczególnieniem różnic oraz przeprowadzono rozmowy z przedstawicielami administracji celnych, straży granicznych i policji odnośnie zasad przekraczania granicy oraz poruszania się pojazdów służbowych po drogach z elementami sygnalizacji

uprzywilejowania w ruchu drogowym. Rozmowy w tych kwestiach były o tyle istotne, że nie było zasad określonych w umowach dwustronnych odnoszących się do odprawy celnej, jednak zasady przekraczania granicy w sytuacjach związanych z ratowaniem zdrowia i życia regulowało zarządzenie ministra spraw wewnętrznych z 11 czerwca 1991 r. w sprawie ogłoszenia przejść granicznych, rodzaju ruchu dozwolonego przez te przejścia oraz czasu ich otwarcia². To koledzy z Bundesgrenzschutz (Federalnej Straży Granicznej) i Straży Granicznej w uzgodnieniu z urzędami celnymi przyjęli, że zgodnie z funkcjonującymi aktami prawa międzynarodowego związanego z granicą możliwe jest przyjęcie uproszczonych form odprawy granicznej i odprawy celnej³. Treść porozumienia musiała jednocześnie uwzględniać różnice systemów organizacji, funkcjonowania i kompetencji formalnych administracji publicznej oraz struktur organizacyjnych straży pożarnych.

Jako datę formalnej współpracy pomiędzy ratownikami RP i RFN należy uznać tzw. porozumienie szczecińskie z 21 grudnia 1993 r. To właśnie tego dnia w Szczecinie zostało podpisane porozumienie o polsko-niemieckiej współpracy przygranicznej podczas akcji straży pożarnych mających na celu ochronę przed niebezpieczeństwami w regionie przygranicznym. Dokument został podpisany przez: wojewodę szczecińskiego Marka Tałasiewicza, komendanta wojewódzkiego PSP Wojciecha Brodniewicza, przewodniczącego Sejmiku Samorządu Województwa Szczecińskiego Macieja Jarmusza. Ze strony niemieckiej podpisy złożyli: starosta powiatu Pasewalk Reiner Haedrich, starosta powiatu Ueckermünde Siegfried Wack oraz starosta powiatu Wolgast Torsten Reinholdt. Czas wejścia porozumienia w życie ustalono na 1 stycznia 1994 r.

Wobec powyższego zastosowano następujące zasady doboru partycypantów:

- strona polska: wojewoda jako przedstawiciel rządu na terenie województwa, a jednocześnie zwierzchnik administracji rządowej w województwie, komendant wojewódzki Państwowej Straży Pożarnej (dalej jako: PSP) jako organ administracji realizujący zadania z zakresu ochrony przeciwpożarowej w województwie, przewodniczący sejmiku (problematyka z zakresu bezpieczeństwa wchodzi również w zakres zadań własnych samorządu), który dodatkowo został umocowany w swoim działaniu przez samorządy gminne. Dzięki temu samorządy gminne mogły liczyć na wsparcie działań integracyjnych realizowanych przez ochotnicze straże pożarne (dalej jako: OSP),
- strona niemiecka: przyjęto obszar trzech powiatów, które znajdowały się w bezpośrednim sąsiedztwie, przy granicy z województwem szczecińskim. Starostowie powiatów, zgodnie z prawem krajowym Meklem-

² MP z 1991 r., nr 20, poz. 143.

³ Por. międzynarodowa konwencja z 21 października 1982 r. w sprawie harmonizacji kontroli towarów na granicach (DzU z 1999 r., nr 103, poz. 1190), załącznik nr 1 dotyczący harmonizacji kontroli celnych — art. 1 ust. 1 oraz art. 2 ust. 1.

burgii-Pomorza Przedniego, występowali jednocześnie jako organ koordynujący działania gmin w zakresie ochrony przeciwpożarowej oraz jako organ kierujący działaniami w ramach systemu ochrony przed katastrofami. W związku z faktem, że organizacja i działanie straży pożarnych jest zadaniem własnym gmin, starostowie korzystali ze stosownego upoważnienia wójtów i burmistrzów.

Wiedza z tego zakresu ułatwiła organizację wspólnych ćwiczeń, które potwierdziły zasadność, a wręcz konieczność podejmowania działań wspólnych w określonych sytuacjach.

Porozumienie było potwierdzeniem pozytywnych efektów dotychczasowych działań oraz miało charakter deklaracji potrzeby i woli współpracy w układzie bardziej sformalizowanym w przyszłości.

Strony jednoznacznie potwierdzały konieczność podejmowania dalszych działań mających na celu tworzenie podstaw prawnych przyszłych działań.

W uzgodnieniu z właściwymi urzędami celnymi oraz strażami granicznymi ustalono, że podczas wspólnych akcji i ćwiczeń miały obowiązywać następujące zasady w zakresie:

- wymiany informacji — pomiędzy urzędami powiatów oraz województwem szczecińskim realizowana będzie wymiana informacji dotyczących specyfiki akcji ratowniczych i możliwości posiadanego sprzętu,
- alarmowania sił i środków — wzajemne alarmowanie stanowisk kierowania miało następować za pośrednictwem uzgodnionych organów straży granicznych. Kwestia wzajemnego ustalenia przejścia, przez które będzie następował przejazd sił i środków, oraz przygotowanie wolnego pasa do uproszczonej odprawy (należy pamiętać, że w tamtym czasie parametry dróg dojazdowych do przejść wyglądały zupełnie inaczej),
- trybu przekraczania granicy — pojazdy mają prawo do korzystania z sygnałów uprzywilejowania w ruchu drogowym do momentu dojazdu do stanowiska odprawy. Formalności związane z odprawą graniczną i odprawą celną powinny być ograniczone do niezbędnego minimum, o czym mogą zdecydować tylko kompetentne w tym zakresie organy i instytucje,
- kosztów — przyjęto zasadę nieobciążania się kosztami z tytułu udziału w ćwiczeniach lub rzeczywistych zdarzeniach. Przypadki wystąpienia nadmiernych kosztów miały podlegać wzajemnym negocjacom,
- uregulowań ubezpieczeniowych — strony miały dążyć do wyjaśnienia wszystkich kwestii związanych z ubezpieczeniami sprzętu oraz osób. W odniesieniu do szkód, jakie mogły powstać w efekcie niezawinionego działania ratownika strony partnerskiej, powstałe koszty miały być kompensowane przez stronę wzywającą według zasad, jakie przyjmowane są w takich sytuacjach w przypadku szkody wyrządzonej przez ratownika własnego.

Porozumienie miało bardzo deklaratorywną formę z powodu braku szczegółowych regulacji międzypaństwowych w tym zakresie. Pomimo swojej ograniczonej formy porozumienie było pierwszą próbą skonkretyzowania

zasadniczych aspektów mających wpływ na realne możliwości udzielania wzajemnej pomocy po obu stronach granicy.

Narzędzia i metody praktycznej realizacji współpracy

Jednym ze szczególnie ważnych celów podpisanego porozumienia było możliwe szerokie wpływanie na zmianę stosunków pomiędzy społecznościami w pasie przygranicznym. W tym aspekcie zasadnicze znaczenie miało zmienianie stereotypów w kontaktach Polaków i Niemców, a w efekcie zaangażowania do współpracy OSP i spotkań z mieszkańcami.

Realizację tego celu osiągnięto poprzez:

- udział we wspólnych ćwiczeniach,
- udział w zawodach sportowo-pożarniczych drużyn dorosłych oraz młodzieżowych,
- wzajemny udział w świętach i uroczystościach jednostek,
- wzajemny udział w uroczystościach korporacyjnych.

Aktualnie obowiązujące w całej administracji zasady przyjmowania wizyt grup i przedstawicieli instytucji zagranicznych powodują sformalizowanie wzajemnych kontaktów, na co zwracają uwagę partnerzy z Niemiec.

Organizowanie wspólnych ćwiczeń miało także na celu:

- sprawdzenie możliwości współdziałania i wypracowanie zasad współdziałania,
- doskonalenie zasad współdziałania,
- zapoznanie z zagrożeniami występującymi po obu stronach granicy,
- poszukiwanie punktów krytycznych utrudniających współdziałanie,
- kontrolę funkcjonowania kanałów przesyłania informacji,
- doskonalenie umiejętności ratowników,
- doskonalenie umiejętności pracy sztabów kierowania działaniami.

Założenia do przeprowadzonych ćwiczeń obejmowały różnorodne dziedziny zagrożeń i możliwych w związku z tym zdarzeń:

- zagrożenia wynikające z niedostosowania dróg dojazdowych do przejść granicznych (możliwość zaistnienia wypadku masowego z dużą ilością poszkodowanych w transporcie drogowym),
- pożar kompleksu leśnego na terenie Puszczy Wkrzańskiej,
- pożar kompleksu leśnego na terenie poligonu wojskowego (specyfika prowadzenia działań na terenach poligonów),
- wypadek z materiałami niebezpiecznymi w transporcie szynowym, w okolicach kolejowej stacji granicznej,
- wypadek z materiałami niebezpiecznymi w transporcie drogowym i szynowym (zagrożenia dla miejscowości i kompleksów lasów),
- wypadek masowy w transporcie kolejowym z możliwością oddziaływania materiałów niebezpiecznych,
- zagrożenia wynikające z możliwości powstania zdarzeń w związku z transportem kolejowym wojsk.

Należy podkreślić, że założenia, jakie znajdowały się u podstaw współpracy, w pełni się potwierdziły.

Trudna sytuacja finansowa po obu stronach granicy powodowała ograniczenie możliwości zintensyfikowania działań mających na celu zwiększenie efektu synergii — w wyniku współdziałania dwóch równoważnych systemów ratowniczych⁴.

Jeden z punktów porozumienia określił ogólne zasady wzajemnego alarmowania stanowisk kierowania, jednak nie był on precyzyjny, co potwierdziło następujące zdarzenie. W wyniku uderzenia jadącego samochodu ciężarowego w pojazd stojący w kolejce do odprawy na przejściu granicznym Kołbaskowo-Pommellen (po stronie niemieckiej) doszło do pożaru obu pojazdów — ładunek jednego stanowiły butelki z piwem. W okolicy zdarzenia występowały problemy z zaopatrzeniem w wodę do gaszenia pożaru, dlatego zaistniała konieczność wezwania sił straży pożarnych ze strony polskiej. Z informacji, która dotarła do dyżurnego stanowiska kierowania PSP w Szczecinie, wynikało, że miał miejsce wypadek samochodowy — palilo się i uczestniczyła w nim cysterna. W związku z przypuszczeniem, że cysterna mogła stwarzać zagrożenie chemiczne, do działań zadysponowano siły i środki zestawu ratowniczego, w skład którego wchodził zastęp ratownictwa chemiczno-ekologicznego. Wystąpił typowy szum informacyjny (jak w zabawie w pocztę głuchoniemych).

Przyczyną pomyłki była bardziej niż skromna ilość osób w obsadach stanowisk kierowania i w straży granicznej znających doskonale język niemiecki (w tym specyficzny słownik pożarniczy).

Zdarzenie to było przyczynkiem do podjęcia prac mających na celu ustalenie dokumentu umożliwiającego alarmowanie lub informowanie o zaistniałych zdarzeniach⁵.

W związku z zaistniałą sytuacją autor niniejszego artykułu opracował wzór dokumentu alarmowo-informacyjnego (załącznik 1), który był wykorzystywany w stanowiskach kierowania województw przygranicznych. Kolejne doświadczenia doprowadziły do modyfikacji, która ostatecznie została włączona do późniejszych porozumień pomiędzy ministrem spraw wewnętrznych i administracji a ministerstwami spraw wewnętrznych krajów związkowych.

⁴ S. Lenard, *Rola i zadania regionalnych stanowisk koordynacji ratownictwa. Współpraca przygraniczna na przykładzie województwa zachodniopomorskiego*, zbiór tekstów wystąpienia na szóstym spotkaniu Polsko-Niemieckiej Grupy Roboczej pt. „Transgraniczne skutki awarii przemysłowych”, Poczdam 2000 (niepubl.).

⁵ S. Lenard, *System alarmowania na przykładzie współpracy województwa zachodniopomorskiego oraz powiatów przygranicznych kraju związkowego Meklemburgia-Pomorze Przednie*, referat na międzynarodowych warsztatach dotyczących zagrożeń transgranicznych w ramach działań Międzynarodowej Komisji Ochrony Rzeki Odry, Słubice–Frankfurt 1999 r. (niepubl.).

Wzór dokumentu alarmowo-informacyjnego

Anforderungsformular - Formularz wezwania

Seite 1

Information / Informacja - Anmeldung / Zgłoszenie

☐	ohne grenzüberschreitende Auswirkung bez oddziaływania za granicę	☐	grenzüberschreitende Auswirkung möglich oddziaływanie za granicę możliwe
Ort des Ereignisses – Koordinaten Miejsce zdarzenia – koordynaty			
Datum / Zeit		Data / Czas	
Ereignis		X	Zdarzenie
1.1 Waldbrand		1.1	1.1 Pożar lasu
1.2 Gebäudebrand		1.2	1.2 Pożar budynku
1.3 Kfz – Brand		1.3	1.3 Pożar samochodu
1.4 Industriebrand		1.4	1.4 Pożar w przemyśle
1.5		1.5	1.5
2. Explosion		2.	2. Eksplozja
3.1 Überschwemmung		3.1	3.1 Zagrożenie powodzią
3.2 Hochwasser		3.2	3.2 Powódź
4. Schiffsunfall		4	4. Wypadek statku
4.1 Gefahr für Personen		4.1	4.1 Zagrożenie dla ludzi
4.2 mit Brand		4.2	4.2 Z pożarem
5. Verkehrsunfall ☐ mit Brand ☐ ohne Brand		5	5. Wypadek w komunikacji ☐ z pożarem ☐ bez pożaru
5.1 Flugzeug		5.1	5.1 Samolot
5.2 PKW/LKW mit eingeklemmten Personen		5.2	5.2 Samochód ciężarowy / osobowy z uwieczonymi osobami
5.3 Bus mit eingeklemmten Personen		5.3	5.3 Autobus z uwieczonymi osobami
5.4 Zug mit eingeklemmten Personen		5.4	5.4 Pociąg z uwieczonymi osobami
6. Gefahrgutunfall		6	6. Wypadek z materiałami niebezpiecznymi
6.1 Straße		6.1	6.1 W komunikacji lądowej
6.2 Schiene		6.2	6.2 Na kolei
6.3 Betriebsgelände		6.3	6.3 Teren zakładu
6.4 Wasser		6.4	6.4 Na wodzie
6.5 Erdverseuchung		6.5	6.5 Skażenie ziemi
6.6 Gas -/Ölaustritt		6.6	6.6 Erupcja gazu / ropy naftowej
6.7 Radioaktive Stoffe		6.7	6.7 Materiały radioaktywne
Stoffname.....		Nazwa materiału.....	
UN - Nr		Nr wg ONZ	
7. Maßnahmen		7	7. Wymagane działania
7.1 Warnung der Bevölkerung		7.1	7.1 Ostrzeżenie ludności
7.2 Evakuierung der Bevölkerung		7.2	7.2 Ewakuacja ludności
7.3 Schadstoffmessung		7.3	7.3 Pomiary skażeń
8. Hilfe wird nötig Anfahrt / Grenzübertritt		8	8. Potrzebna będzie pomoc Wjazd / Przekroczenie granicy
8.1 Grenzübergang in		8.1	8.1 Przejście graniczne w
8.2 Grenzübergang in		8.2	8.2 Przejście graniczne w
8.3 Grenzübergang in		8.3	8.3 Przejście graniczne w
8.4 Direktanfahrt		8.4	8.4 Wjazd bezpośredni
Ort		Miejsce	
Koordinaten		Koordynaty	

Wind aus Richtung / Wiatr z kierunku:

N NNO NO NOO O OOS OS SSO S SSW SW SWW W NWW NW NNW

Name / Unterschrift Nazwisko / Podpis

Absender / Nadawca

Empfänger / Odbiorca

Anforderung / Potrzeby	Angebot / Oferta	Angenommen / Przyjęto	Entsandt / Wysłano
☐	☐	☐	☐
Art der Hilfe / Rodzaj pomocy	Anzahl Ilość szt.	Art der Hilfe / Rodzaj pomocy	Anzahl Ilość szt.
9 Material, Brand - Sprzęt, pożar		12 Übernahme von - Przyjęcie	
9.1 Tanklöschfahrzeug Samochód gaśniczy typu GBA		12.1 Mittel- / Schwerverletzten Średnio do ciężko rannych	
9.2 Wassertransportfahrzeug Samochód cysterna		12.2 Schwerverletzten Ciężko rannych	
9.3 Schlauchwagen Samochód węzowy		12.3 Schwerverbrannten Ciężko poparzonych	
9.4 Drehleiter Samochód drabina		12.4 Vergifteten Zatrutych	
9.5 Rüstwagen Samochód ratownictwa technicznego		13 Medizinische Materialien - Materiały medyczne	
9.6 Gefahrgutwagen Samochód ratownictwa chem. / ekol.		13.1 Krankentragen / Nosze	
9.7 Autokran Dźwig samochodowy		13.2 Sauerstoffbeatmungsgeräte Respiratory tienowe	
9.8 Boot (Lösch) / Statek (pożarniczy)		13.3 Blutplasma / Osocze krwi	
10 Material, Gefahrgutunfall - Wyposażenie, wypadek chemiczny		13.4 Brandwundtücher Opatrunki oparzeniowe	
10.1 Dekontaminationsstrupp Zastęp do odkazania		13.5 Verbandpäckchen Opatrunki (różne)	
10.2 Messtrupp Zastęp do pomiarów		14 Sonstiger Bedarf - Inne potrzeby	
10.3 Vollschutzanzug Ubranie ochrony zupełnej		14.1 Pontons – sonstige Boote Pontony - inne łodzie	
10.4 Kontaminationschutzanzug Ubranie ochrony przed skaż. prom.		14.2 Sandsäcke Worki na piasek	
10.5 Leckabdichtkissen Poduszki uszczelniające		14.3 Desinfektionsmittel Środki odkazające	
10.6 Ölsperre / Zapora olejowa (m)		14.4 Trinkwasser / Woda pitna	
Leichte / Lekka		14.5 Lebensmittel / Żywność	
Schwere / Ciężka		14.6 Kindernahrung / Odżywki dla dzieci	
Feste / Stała		14.7 Hygieneartikel / Środki do higieny	
10.7 Ölbindemittel / Sorbenty olejowe		15 Sonstiges - Inne	
Wasser / Do stosowania na wodzie (kg)		15.1	
Land / Do stosowania na lądzie (kg)			
10.8 Atemschutzgerät Sprzęt ochrony dróg oddechowych			
11 Transportmittel - Środki transportowe			
11.1 Für Evakuierung / Do ewakuacji			
11.2 Für Schwerverletzte Dla ciężko rannych			
Für Mittelschwer-/ Leichtverletzten			
11.3 Dla średnio / lekko rannych			

Absender (Name, Vorname) / Nadawca (imię i nazwisko), Ort / Miejscowość, Datum / Data, Uhrzeit / Godz.

Źródło: opracowanie własne

Uniwersalny dokument alarmowo-informacyjny

Opracowany dokument spełnia funkcję alarmową i informacyjną. Pozostałe cechy charakterystyczne są następujące:

- dokument jest jednoznaczny w faktycznym znaczeniu w obu językach (w celu uniknięcia możliwych pomyłek wynikających m.in. z faktu stosowania odmiennych oznaczeń dla sprzętu), co przy braku znajomości języka partnera może prowadzić do niezrozumienia. Tekst w każdej pozycji zaczyna się od języka używanego w stanowisku, w którym jest przechowywany,
- dokument składa się z dwóch kart, które mogą funkcjonować jednocześnie lub w wariantach — każda samodzielnie w zależności od sytuacji, jaka występuje,
- dokument umożliwia opisanie, w sposób uproszczony, zaistniałego zdarzenia oraz zagrożeń, jakie w związku z nim mogą wystąpić — zaznaczenie i wypełnienie pozycji oraz wpisanie właściwych danych, np. nazwy substancji chemicznej, jej ilości, numeru według klasyfikacji Organizacji Narodów Zjednoczonych (dalej jako: ONZ),
- w pozycjach sprzętowych zaznacza się ich grupy i ewentualnie ilość,
- dokument jest czytelny poprzez ograniczenie do minimum możliwości stosowania własnych dodatkowych tekstów,
- dokument jest uniwersalny w odniesieniu do zagrożeń mogących występować w strefie współdziałania,
- ilość przekazywanych informacji jest ograniczona do niezbędnego minimum w celu uniknięcia wpisywania informacji zbędnych (na etapie alarmowania i organizowania działań ratowniczych), a tym samym ma ograniczoną liczbę stron,
- poszczególne komórki dokumentu są numerowane według specyfiki ich treści merytorycznej,
- w ramach spełniania funkcji alarmowej dokument umożliwia zadysponowanie określonych sił i środków z podaniem miejsca i sposobu przekroczenia granicy,
- dokument może być także wykorzystany do złożenia oferty udzielenia konkretnej pomocy, jak również może być wykorzystany do wysłania zapotrzebowania na określony zakres wsparcia⁶.

Przepływ informacji odbywa się przy wykorzystaniu faksów w ustalonych stanowiskach kierowania.

Odrębnym obszarem, w ramach którego zaangażowane są straże pożarne, jest problem zanieczyszczeń rzeki Odry. Ramy prawne dla działań mających zapewnić jej czystości stanowi umowa z 11 kwietnia 1996 r. w sprawie Międzynarodowej Komisji Ochrony Odry przed Zanieczyszczeniem⁷.

⁶ Tamże.

⁷ DzU z 1999 r., nr 79, poz. 886; także: oświadczenie rządowe z 30 lipca 1999 r. w sprawie ratyfikacji przez Rzeczpospolitą Polską umowy w sprawie Międzynarodowej Komisji Ochrony Odry przed Zanieczyszczeniem, sporządzonej we Wrocławiu 11 kwietnia 1996 r. (DzU z 1999 r., nr 79, poz. 887).

Celem głównym funkcjonowania Komisji Ochrony Odry (dalej jako: KOO) jest „[...] poprawa stanu ekologicznego Odry i Zalewu Szczecińskiego, włącznie z ich zlewniami, dążenie do trwałego zmniejszenia zanieczyszczeń Bałtyku”⁸.

W szczególności współpraca ma na celu:

- zapobieganie i trwałe obniżanie zanieczyszczenia Odry i Morza Bałtyckiego szkodliwymi substancjami,
- osiągnięcie ekosystemów wodnych i związanych z nimi ekosystemów brzegowych, jak najbardziej zbliżonych do naturalnych, z właściwą im różnorodnością gatunków,
- umożliwienie wykorzystania Odry przede wszystkim do pozyskania wody do picia z infiltracyjnych ujęć brzegowych oraz do rolniczego wykorzystania wody i odpadów.

Zadaniem KOO, oprócz działań rozpoznawczych oraz profilaktycznych, jest m.in.:

- proponowanie działań dotyczących zwalczania nadzwyczajnych zanieczyszczeń wód,
- opracowanie jednolitego systemu alarmowego i ostrzegawczego.

Swoje cele i zadania KOO realizuje w ramach szeroko rozumianego systemu bezpieczeństwa ekologicznego jako elementu nierozdzielnie związanego z systemem bezpieczeństwa publicznego i wewnętrznego w państwie, którego podsystemami są m.in. systemy reagowania ratowniczego.

W systemie ochrony czystości Odry funkcjonują następujące instytucje:

a) RFN:

- Internationale Hauptwarnzentrale we Frankfurcie nad Odrą;

b) RP:

- Sekretariat Międzynarodowej Komisji Ochrony Odry przed Zanieczyszczeniem we Wrocławiu,
- Zachodniopomorski Urząd Wojewódzki w Szczecinie,
- Lubuski Urząd Wojewódzki w Gorzowie Wielkopolskim,
- Dolnośląski Urząd Wojewódzki we Wrocławiu,
- Opolski Urząd Wojewódzki w Opolu,
- Śląski Urząd Wojewódzki w Katowicach,
- Główny Inspektorat Ochrony Środowiska,
- Krajowe Centrum Koordynacji Ratownictwa i Ochrony Ludności Komendy Głównej Państwowej Straży Pożarnej w Warszawie. Wojewódzkie stanowiska kierowania uczestniczą w systemie wymiany informacji o zdarzeniach;

c) Republika Czeska:

- MHVC-Povodi Odry a.s. w Ostrawie.

Umowy międzypaństwowe

Kolejny krok we współpracy to umowa między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec z 10 kwietnia 1997 r. o wzajemnej pomocy

⁸ Tamże.

podczas katastrof i klęsk żywiołowych lub innych poważnych wypadków⁹. Podkreślenia wymaga fakt, że umowa weszła w życie dopiero w 1999 r. — po ogłoszeniu dokonania wymiany dokumentów ratyfikacyjnych.

Jedną z przyczyn wydłużonego procesu ratyfikacji była konieczność dokonania regulacji wewnętrznych w RFN ze względu na specyfikę funkcjonowania państwa i podziału zadań oraz kompetencji pomiędzy władze federalne oraz władze krajów związkowych, a w szczególności ze względu na specyfikę podziału ewentualnych kosztów prowadzenia działań ratowniczych. Bundestag, przy aprobacie Bundesratu, przyjął ustawę z 7 lipca 1998 r. o umowie z 10 kwietnia 1997 r. pomiędzy Republiką Federalną Niemiec i Rzeczpospolitą Polską o wzajemnej pomocy podczas katastrof i klęsk żywiołowych lub innych poważnych wypadków¹⁰. W artykule 2 powyższej ustawy postanowiono, że wydatki republiki na udzielenie pomocy ponoszone będą według zasady:

- przez rząd federalny, jeżeli zgodę na udzielenie pomocy wyrażać będzie federalne ministerstwo spraw wewnętrznych,
- przez kraj związkowy, jeżeli zgodę na udzielenie pomocy wyrażać będzie rząd kraju związkowego (przy zachowaniu wewnątrz krajowych zasad zwrotu kosztów),
- przez inne organy upoważnione przez rządy państw,
- powstałe koszty związane z zaopatrywaniem sił przybywających z pomocą regulowane będą w zależności od tego, czy działanie ratownicze realizowane było w ramach obszaru odpowiedzialności rządu federalnego czy krajów związkowych.

Umowa między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec sporządzona została w „[...]” duchu Traktatu między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy z dnia 17 czerwca 1991 r. [...] zgodnie z celami Organizacji Narodów Zjednoczonych, która ogłosiła lata dziewięćdziesiąte, jako dekadę wspierania międzynarodowej współpracy w zapobieganiu i przeciwdziałaniu zagrożeniom na wypadek klęsk żywiołowych. Umowa stanowiła również wyraz woli realizacji postanowień Stałego Posiedzenia KBWE w Wiedniu w dniu 15 stycznia 1989 r., Dokumentu Helsińskiego z dnia 10 lipca 1992 r. oraz Konwencji w sprawie transgranicznych skutków awarii przemysłowych przyjętej w Helsinkach w dniu 17 marca 1992 r.”¹¹.

Podpisaniu umowy między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec towarzyszyło przekonanie o możliwości zaistnienia konieczności udzielenia wzajemnej pomocy na wypadek zaistnienia poważnych skutków tzw. katastrof naturalnych i katastrof technogenicznych.

Umowa między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec odnosiła się do kwestii związanych z udzielaniem pomocy przez

⁹ DzU z 1999 r., nr 22, poz. 201; dalej jako: umowa między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec.

¹⁰ Gesetz zu dem Abkommen vom 10 April 1997 zwischen Bundesrepublik Deutschland und der Republik Polen über die gegenseitige Hilfeleistung bei Katastrophen oder schweren Unglücksfällen vom 7 Juli 1998 (BGBI 1998, teil II, nr 24).

¹¹ Umowa między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec.

zorganizowane grypy ratownicze lub upoważnionych ekspertów zarówno w odniesieniu do zdarzeń w głębi państw, jak i w odniesieniu do zdarzeń w obszarze przygranicznym.

Organami kompetentnymi do zwracania się o udzielenie pomocy oraz przyjmowanie wniosków ustanowiono Federalne Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, ministerstwa spraw wewnętrznych przygranicznych krajów związkowych oraz ministra spraw wewnętrznych i administracji RP. Wymienione organy mogły wskazywać inne organy lub instytucje uprawnione do takich czynności. W umowie między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec określone zostały zasady przekraczania granicy państwowej z uproszczoną formą zaświadczenia upoważniającego do ułatwionej formy odprawy granicznej. W odniesieniu do zasad przekroczenia granicy celnej ustalono konieczność przedstawienia bezpośrednio podczas przekraczania granicy (lub w terminie do 30 dni po przekroczeniu granicy) wykazu przewożonego wyposażenia. W praktyce jest to trudne zadanie, jeżeli uwzględnimy, że w składzie grupy, oprócz innych pojazdów ratowniczych, może znajdować się np. ciężki samochód ratownictwa chemiczno-ekologicznego posiadający na wyposażeniu kilkaset elementów. Twórcy tekstu umowy między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec nie skorzystali z postanowień międzynarodowej konwencji sporządzonej w Genewie 21 października 1982 r. w sprawie harmonizacji kontroli towarów na granicach¹² — być może było zbyt późno na korekty w treści. Kolejne obszary regulacji to: użycie statków powietrznych, zasady koordynacji i kierownictwa ogólnego działań, kwestie odnoszące się do kosztów działań, sprawy odszkodowań i rekompensat oraz połączeń telekomunikacyjnych, dane osobowe, zasady rozstrzygania spraw spornych. Umowa między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec tworzyła podstawy do wymiany zarówno doświadczeń, wiedzy teoretycznej i praktycznej w odniesieniu do tematyki klęsk i katastrof, programów badawczych, wymiany studentów i kursantów, jak i organizacji szkoleń o charakterze międzynarodowym.

Nie udało się uniknąć problemów związanych z równoznacznym tłumaczeniem tekstu umowy między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec na języki ojczyste, co przy późniejszych rozmowach dotyczących porozumień mających zastosowanie w strefie przygranicznej przyczyniło się do niedorozumień. Przykładowo w art. 4 ust. 1 w tekście niemieckim użyte zostały określenia *Rettung und Bergung*, co przetłumaczone zostało na język polski jednym słowem — ratownictwo. Słowa *Rettung und Bergung* w języku niemieckim technicznym pożarniczym i ratowniczym nie są synonimami. *Rettung*, czyli ratowanie, oznacza zapobieganie stanowi zagrażającemu życiu poprzez środki ratujące życie i/lub uwolnienie z trudnej sytuacji zagrażającej życiu (z zastosowaniem działań

¹² DzU z 1999 r., nr 103, poz. 1190; załącznik nr 1 art. 1 ust. 1 oraz art. 2 ust. 1. Rzeczpospolita Polska uznała konwencję 29 marca 1996 r., dokument przystąpienia do konwencji złożono 6 grudnia 1996 r. sekretarzowi generalnemu ONZ, konwencja w stosunku do RP weszła w życie 6 marca 1997 r.

medycznych i technicznych). Z kolei *Bergen* oznacza czynności związane z ewakuacją ze strefy zagrożenia¹³.

Przed wejściem w życie umowy między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec 20 sierpnia 1998 r. komendant główny PSP podpisał porozumienie o współpracy z dyrektorem zarządu federalnego Bundesanstalt Technisches Hilfswerk (Federalna Agencja Pomocy Technicznej; dalej jako: THW)¹⁴. Ustalony obszar współdziałania obejmowały:

- poszukiwanie i ratowanie osób i mienia,
- doraźne naprawianie instalacji urządzeń zaopatrzeniowych,
- podejmowanie innych działań w ramach akcji ratowniczych,
- działania podczas międzynarodowych akcji o charakterze humanitarnym.

Jako narzędzia realizacji porozumienia przyjęto:

- wzajemną wymianę informacji o organizacji oraz możliwościach posiadanych potencjałów sił i środków,
- wymianę doświadczeń oraz wiedzy naukowej z zakresu prowadzonych badań wynikających z doświadczeń z klęsk i katastrof,
- wzajemną pomoc w zakresie szkolenia i doskonalenia zasobów osobowych,
- organizację wspólnych ćwiczeń,
- określanie możliwych form współpracy podczas działań prowadzonych na terytorium RP,
- udzielanie wzajemnego wsparcia i uzgadnianie działań w ramach międzynarodowych akcji humanitarnych.

W wolnym tłumaczeniu THW to pomocnicze oddziały ratownicze, czyli instytucje wchodzące w zakres podległości zadaniowej federalnego ministra spraw wewnętrznych FRN. Zadaniem THW jest:

- pomoc w zakresie ratownictwa technicznego w ramach ochrony cywilnej,
- pomoc w zakresie ratownictwa technicznego za granicą, na zlecenie rządu federalnego,
- pomoc w zakresie ratownictwa technicznego podczas zwalczania skutków katastrof, stanów nadzwyczajnych, nieszczęśliwych wypadków o dużych rozmiarach czy na wezwanie organów właściwych do zwalczania określonych zagrożeń¹⁵.

¹³ Zob. Vereinigung zur Förderung des Deutschen Brandschutzes, *Technisch-medizinischen Rettung nach Verkehrsunfällen*, <<https://www.vfdb.de/fileadmin/download/merkblatt0601.pdf>>, 17 lipca 2019 r.; także: P. Allinger, *Retten uder Bergen*, <<http://www.feuerwehrleben.de/retten-oder-bergen>>, 1 lutego 2019 r.

¹⁴ Porozumienie między komendantem głównym Państwowej Straży Pożarnej a Federalnym Zarządem Służby Ratownictwa Technicznego sporządzone w Warszawie 20 sierpnia 1998 r. (niepubl.). Ustalony czas wejścia w życie porozumienia, to dzień wejścia w życie umowy między Rzeczpospolitą Polska a Republiką Federalną Niemiec.

¹⁵ *Unser THW in Berlin Brandenburg Sachsen-Anhalt*, 4. Ausgabe, 1997, s. 57 [za:] S. Lenard, *Ochrona przeciwpożarowa i ochrona przed katastrofami w kraju związkowym Brandenburgia*, „Studia Administracji i Bezpieczeństwa” 2017, nr 3, s. 199.

Funkcjonowanie THW jest jednym z elementów związanych z wypełnieniem przez Rząd Federalny obowiązków w zakresie zapewnienia cywilnej obrony państwa. Ponadto stanowi idealny dowód na twierdzenie, że gotowość obrony cywilnej do wykonywania zadań w okresie zagrożenie bezpieczeństwa państwa sprawdzić można i należy podczas fizycznego zwalczania zagrożeń występujących w okresie pokojowym.

Poniższa analiza charakterystycznych elementów dwóch zdarzeń, ujętych w katalogu możliwych przypadków, które miały miejsce w 2000 r. na przejściach granicznych, skłaniała do następujących wniosków.

Zdarzenie pierwsze z 23 marca 2000 r.

Przejście graniczne Kołbaskowo-Pommellen, po stronie niemieckiej przejścia. W samochodzie ciężarowym (kierunek jazdy do Polski) wiozącym różne środki chemiczne doszło do uszkodzenia opakowań, w wyniku czego niebezpieczne ciecze zaczęły wylewać się na naczepę oraz na zewnątrz. Podczas zdarzenia powstało zagrożenie dla pozostałych pojazdów oczekujących na odprawę. Niemiecka straż graniczna powiadomiła Powiatowe Stanowisko Kierowania w Pasewalku. Dowódca działań zwrócił się o wsparcie ze strony polskiej. Działania ratownicze związane ze zbieraniem substancji niebezpiecznych realizowane były przez jednostki niemieckie, natomiast dekontaminację oraz specjalistyczne zabezpieczenie gaśnicze realizowały jednostki polskie.

Elementy charakterystyczne zdarzenia:

- kierowca mówił po polsku,
- pomoc związaną z tłumaczeniem zapewniał tłumacz z międzynarodowego punktu kontaktowego z przejścia granicznego — osoba ta uczestniczyła już wielokrotnie w kontaktach pomiędzy strażami pożarnymi, stąd większa łatwość w dokonywaniu tłumaczenia. Występujące problemy dotyczyły specyficznych elementów działań ratowniczych,
- w alarmowaniu wykorzystano przyjęty formularz zgłoszenia,
- strona niemiecka przesłała informacje dotyczące substancji, które znajdowały się w uszkodzonych pojemnikach (tekst był tylko w języku niemieckim),
- dowodzący siłami niemieckimi i polskimi oraz strażacy uczestniczący w działaniu spotykali się wcześniej na ćwiczeniach,
- nastąpiło wstrzymanie ruchu na przejściu.

Zdarzenie drugie z 26 kwietnia 2000 r.

Przejście graniczne Lubieszyn-Linken, po stronie niemieckiej przejścia, na polskiej stronie granicy. Samochód z cysterną, który na naczepie przewoził fenol, kierował się z Polski tranzytem przez RFN do Danii. Celnicy niemieccy dokonujący odprawy stwierdzili zbyt intensywny zapach na zewnątrz pojazdu, co spowodowało zatrzymanie samochodu. Niemiecka straż graniczna powiadomiła stanowisko kierowania w Pasewalku, a to powiadomiło Wojewódzkie Stanowisko Koordynacji Ratownictwa w Szczecinie. Strona niemiecka zadysponowała jednostki gaśnicze, natomiast

z polskiej strony wezwano zastęp ratownictwa chemiczno-ekologicznego. Ponadto przeprowadzono konsultacje ze specjalistami w ramach systemu informacji i pomocy w wypadkach transportowych w przemyśle chemicznym (niem. *das Transport-Unfall-Informationen- und Hilfeleistungssystem der Chemischen Industrie*; dalej jako: TUIS)¹⁶ oraz dokonano sprawdzenia stanu zaworów cysterny. W wyniku podjętych czynności stwierdzono, że przyczyną zdarzenia było wyrównywanie ciśnienia w pojeździe przez zawór bezpieczeństwa. Po przeprowadzonych działaniach zezwolono na kontynuację jazdy przez samochód — cysternę.

Elementy charakterystyczne zdarzenia:

- kierowca był duńczykiem mówiącym dodatkowo tylko po angielsku, co utrudniało strażnikom granicznym tłumaczenie specyficznego języka technicznego (w zasadniczym momencie prowadzenia działań wystąpiła bezpośrednia rozmowa autora z niemieckim dowódcą działań),
- wykorzystany został posiadany dokument alarmowy,
- wykorzystywano różne wzory kart informacyjnych dotyczących fenolu (informacje o właściwościach niebezpiecznych nieznacznie się różniły),
- kierujący działaniami znali się z wcześniejszych ćwiczeń i akcji,
- praktycznie sprawdzono przydatność TUIS już w pierwszym stopniu gotowości.

Wnioski praktyczne ze zdarzeń

Na podstawie elementów charakterystycznych przedstawionych zdarzeń oraz przemyśleń z wcześniejszych ćwiczeń możliwe było sformułowanie następujących wniosków ogólnych:

- wzajemna znajomość z ćwiczeń ułatwia kontakt podczas prowadzenia wspólnych działań ratowniczych,
- idea stosowanego dotychczas formularza zgłoszeniowo alarmowego została potwierdzona podczas kolejnych wspólnych działań. Propozycje doskonalenia wzoru zostały przedstawione przez autora podczas konferencji we Frankfurcie nad Odrą w 2002 r.,
- należy podjąć działania celem wspólnego uznania określonych programów wspomagających prognozowanie rozprzestrzeniania się zagrożeń chemicznych w celu zoptymalizowania procesów decyzyjnych,
- wskazane jest uruchomienie specjalnych programów nauki języka „sąsiada” dla osób przewidzianych do kierowania działaniami,
- zalecane jest uruchomienie programów wzajemnych praktyk w ramach administracji zajmującej się ochroną przeciwpożarową,
- wskazane jest ustalenie wspólnego lub rozdzielnego, ale wzajemnie zgodnego zestawu znaków taktycznych oraz zasad opisu sytuacji na schematach lub mapach,

¹⁶ System stworzony przez Stowarzyszenie Przemysłu Chemicznego Niemiec, którego zdaniem jest wsparcie informacyjne i techniczne w przypadku zdarzeń z substancjami chemicznymi.

— zwiększenie efektywności systemu możliwe jest dzięki wykorzystaniu efektu synergii powstającego w wyniku zwiększenia współdziałania poszczególnych elementów systemu. Efekt synergii jest tym większy, im lepsze są procesy kierowania, komunikacji, informowania, zaopatrywania i szkolenia — również poprzez powiązania zewnętrzne, np. z gospodarką (możliwości poszczególnych zakładów), prywatnymi organizacjami pomocowymi (instytucje kościelne, humanitarne) i nauką¹⁷. Decentralizacja i zwiększona autonomia decyzyjna na niższych szczeblach są podstawowymi składowymi synergistycznego zarządzania systemem przeciwdziałania i zwalczania skutków katastrof¹⁸.

Specyfika organizacji RFN powoduje podział kompetencji w zakresie stanowienia prawa. Wyłączna kompetencja federacji obejmuje m.in.: sprawy obrony państwa jako całości, sprawy cywilnej obrony państwa¹⁹, sprawy zagraniczne, przynależność państwowa, sprawy paszportowe, walutę, obrót towarów, ruch lotniczy, transport kolejowy, pocztę i telekomunikację, prawo o urzędnikach publicznych, prawa autorskie, Federalny Urząd Kryminalny, statystykę do celów federalnych, sprawy meldunkowe i dokumentów osobistych, ochronę niemieckich dóbr kultury przed wywozem za granicę, ochronę przed zagrożeniami międzynarodowym terroryzmem, prawo o broni i materiałach wybuchowych, zaopatrzenie poszkodowanych podczas wojny, energetykę jądrową.

Obszar konkurencji prawnej obejmuje m.in.: prawo karne, notariat, prawo o stowarzyszeniach i zgromadzeniach, prawo pobytu, prawo o cudzoziemcach, temat uciekinierów i przesiedleńców, opiekę społeczną, szkody wojenne i odszkodowania, wspieranie rolnictwa i rybołówstwa, gospodarcze bezpieczeństwo szpitali, ruch drogowy, wynagrodzenie i zaopatrzenie osób w służbie publicznej krajów związkowych, unieszkodliwianie odpadów, ochronę środowiska i przyrody, łowiectwo.

Obszar kompetencji krajów związkowych w zakresie stanowienia prawa obejmuje m.in.: wykonanie kary, prawo o zgromadzeniach, prawo do ustalania czasu funkcjonowania sklepów, wystawy, targi, część kwestii mieszkaniowych, ochronę przed katastrofami, ochronę przeciwpożarową, prawo policyjne, część prawa o szkolnictwie wyższym²⁰.

¹⁷ K. Kühn, *Synergie und Nutzeffekte durch Vernetzung in der Katastrophenvorsorge*, „Bevölkerungsschutz” 1999, nr 4, s. 45–46.

¹⁸ S. Lenard, *Rola i zadania regionalnych...*, wyd. cyt.

¹⁹ Zgodnie z prawodawstwem niemieckim Zivilverteidigung, czyli obrona cywilna (bardziej zrozumiale dla czytelnika polskiego będzie określenie cywilna obrona państwa), rozumiana jest jako całokształt przedsięwzięć związanych z cywilną obroną państwa. Jednym z jej elementów składowych jest Zivilschutz, czyli ochrona cywilna, rozumiana jako przedsięwzięcia związane z ochroną ludności. Z kolei elementami składowymi Zivilschutz są m.in.: ochrona przed katastrofami i ochrona przeciwpożarowa. S. Lenard, *Ochrona przeciwpożarowa i ochrona...*, wyd. cyt.

²⁰ R. Sturm, *Die Föderalismusreform 2006 — Deutschland in bester Verfassung?*, „Gesellschaft — Wirtschaft — Politik“ 2006, Nr. 55/4, s. 459–470 [za:] BPB, *Kompetenzverteilung zwischen Bund und Ländern bei der Gesetzgebung*, <<http://www.bpb.de/politik/grundfragen/deutsche-demokratie/39356/kompetenzverteilung>>, 1 września 2016 r.

W związku z faktem, że po stronie niemieckiej sprawy związane z zagrożeniami pożarami, przeciwdziałaniem i zwalczaniem katastrof oraz ratownictwem medycznym stanowią kompetencje krajów związkowych, szczególne regulacje w zakresie współpracy zawarte zostały w porozumieniach między ministrem spraw wewnętrznych i administracji RP a ministerstwami spraw wewnętrznych Meklemburgii-Pomorza Przedniego, Brandenburgii i Saksonii o wzajemnej pomocy podczas katastrof, klęsk żywiołowych i innych poważnych wypadków²¹.

Regulacje zawarte w porozumieniach stanowią doprecyzowanie przywoływanej umowy między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec, wobec czego ograniczono zakres wymiany informacji i dysponowania do zdarzeń w pasie 25 km od granicy, wprowadzono jednolity dokument alarmowo-informacyjno-dyspozycyjny. Ponadto ustalono, że punktami kontaktowymi po stronie polskiej będą wojewódzkie stanowiska koordynacji ratownictwa oraz powiatowe stanowiska kierowania w pasie przygranicznym.

Kierunki dalszego rozwoju współpracy

Umowa między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec oraz porozumienia nie regulowały spraw związanych z sytuacjami odnoszącymi się do udzielania pomocy medycznej w rejonie przygranicznym przez pojedyncze zespoły ratownictwa medycznego. Ten obszar współdziałania miała rozwiązać umowa ramowa między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec z 21 grudnia 2011 r. o współpracy transgranicznej w ratownictwie medycznym²². Celem kolejnej umowy z zakresu ratownictwa było zwiększenie możliwości udzielania pomocy medycznej mieszkańcom i osobom przebywającym w pasie przygranicznym, uproszczenie procedur administracyjnych przy uwzględnieniu przepisów prawa wspólnotowego oraz orzecznictwa Unii Europejskiej, ułatwienie współpracy pomiędzy województwami dolnośląskim, lubuskim i zachodniopomorskim a krajami związkowymi Brandenburgią, Meklemburgią-Pomorzem Przednim i Saksonią. W umowie ministrowie określili ogólne ramy współdziałania, natomiast szczegółowe zasady mieli określić w porozumie-

²¹ Porozumienie między ministrem spraw wewnętrznych Rzeczypospolitej Polskiej a saksońskim ministerstwem spraw wewnętrznych z 18 lipca 2002 r. o wzajemnej pomocy podczas katastrof, klęsk żywiołowych i innych poważnych wypadków (MP z 2003 r., nr 15, poz. 211); także: porozumienie między ministrem spraw wewnętrznych Rzeczypospolitej Polskiej a ministerstwem spraw wewnętrznych Meklemburgii-Pomorza Przedniego o wzajemnej pomocy podczas katastrof, klęsk żywiołowych i innych poważnych wypadków (MP z 2003 r., nr 15, poz. 209); porozumienie między ministrem spraw wewnętrznych Rzeczypospolitej Polskiej a ministerstwem spraw wewnętrznych Brandenburgii o wzajemnej pomocy podczas katastrof, klęsk żywiołowych i innych poważnych wypadków (MP z 2003 r., nr 15, poz. 207).

²² DzU z 2013 r., poz. 678.

niach wojewodowie wymienionych województw z krajami związkowymi, powiatami i miastami na prawach powiatów po stronie niemieckiej.

W związku z faktem, że konwencja referatu nie rości sobie pretensji do monografii, przedstawione zostaną tylko wybrane efekty i działania wspólne z ostatniego czasu:

- a) w ramach wspólnie realizowanych projektów udało się udoskonalić wyposażenie straży pożarnych oraz dokonać inwestycji strukturalnych po obu stronach granicy;
- b) współpraca województwa lubuskiego i Krajowej Szkoły Pożarniczej w Eisenhüttenstadt;
- c) PSP kilkanaście razy brała udział w zabezpieczeniu imprezy masowej Przystanek Woodstock, który odbywał się w Żarach, a później w Kostrzynie nad Odrą. Zazwyczaj bezpośrednio w zabezpieczeniu festiwalu brało udział ponad stu ratowników PSP, OSP, Straży Pożarnej z Berlina, Frankfurtu nad Odrą oraz THW Seelow. Dodatkowo formowane są odwody operacyjne z terenów województwa zachodniopomorskiego oraz powiatu Merkišch Oder Land z Niemiec;
- d) przedsięwzięcia w ramach efektywniejszego zabezpieczenia miast: Słubice, Frankfurt nad Odrą, Zgorzelec, Goerlitz;
- e) 2005 r.:
 - wspólne ćwiczenia, szkolenia i spotkanie robocze,
 - polsko-niemieckie spotkanie dotyczące udziału straży pożarnych w związku z ptasią grypą na terenie Meklemburgii-Pomorza Przedniego;
- f) 2006 r.:
 - pożar kompleksu leśnego w Borach Lubuskich w okolicach miejscowości Zasieki-Forst. Ogień strawił prawie 65 ha lasu. Z pożarem walczyło ponad 50 zastępów straży pożarnej z Polski i Niemiec, samoloty gaśnicze oraz sprzęty leśne,
 - współudział w działaniach w ramach projektu pilotażowego „Ocena ryzyka transgranicznego związanego z transportem morską substancji niebezpiecznych”. Projekt realizowany był w ramach „Projektu Ochrony Ludności w Regionie Morza Bałtyckiego”, a ten w ramach programu „BSR EUROBALTIC INTERREG III B”,
 - wojewódzkie ćwiczenia reagowania kryzysowego „Bałtyk 2006” w Świnoujściu,
 - ćwiczenia transgraniczne „Odra 2006” w Zatoni Dolnej i Schwedt,
 - wsparcie zabezpieczenia finału regat „The Tall Ships’ Races”;
- g) 2007 r.:
 - gaszenie płonącego bazaru w Słubicach (spłonął doszczętnie). Nie było ofiar, ale źródło utrzymania straciło co najmniej 6 tys. osób. Straty oszacowano na kilkanaście milionów złotych. Pożar gasiło 37 zastępów, w tym 11 z niemieckiego Frankfurtu nad Odrą. Łącznie pożar gasiło blisko 190 strażaków;
- h) 2008 r.:
 - pożar lasu oraz łąki torfowej w okolicach miejscowości Laski w gminie Brody w powiecie Żary. Spaleniu uległo ponad 70 ha łąki

- torfowej oraz ok. 16 ha lasu sosnowego. Do pożaru dysponowano ponad 160 razy zastępy PSP, OSP, strażaków z Niemiec, samoloty gaśnicze oraz sprzęty leśne. Działania zakończono po 16 dniach, — udział w pracach komisji sterującej projektem „Transgraniczna działalność w zakresie zwalczania powodzi”;
- i) 2009 r.:
- wymiana ekspertów z PSP i THW,
 - międzynarodowa konferencja „Odra — 10 lat po powodzi 1997”,
 - realizacja projektu „Transgraniczna działalność w zakresie zwalczania powodzi” w latach 2007–2010;
- j) 2010 r.:
- wsparcie działań w ramach projektu „EUKRITIS II — Knowledge Management for the protection of critical infrastructures”;
- k) 2013 r.:
- awaria zasilania elektrycznego oddziału patologii ciąży i noworodków w Samodzielnym Publicznym Szpitalu Klinicznym nr 2 w Szczecinie — THW Berlin zadysponowało agregat dużej mocy do zasilania szpitala.

Wnioski

Na podstawie przeprowadzonych badań sformułowane zostały następujące wnioski:

- przyjęte hipotezy badawcze znalazły swoje potwierdzenie w przeprowadzonym procesie analitycznym,
- współpraca polskich i niemieckich ratowników jest procesem, który został w nowej rzeczywistości²³ zainicjowany w 1993 r. w Szczecinie i nie ma końca. Analiza zagrożeń i wyzwań dla bezpieczeństwa zarówno w tym regionie, jak i w całej Europie wyraźnie wskazuje, że zagrożenia o charakterze zagrożeń niepolicyjnych stanowiąc będą stałe wyzwanie dla systemów ratowniczych. Stałość wyzwania to konieczność ciągłego doskonalenia narzędzi reagowania, systemów, wyposażenia i umiejętności,
- w historii współczesnych stosunków RP i RFN znaczący wkład w zmianę stereotypów wzajemnego postrzegania się przez Polaków i Niemców w regionie przygranicznym, a tym samym w wyższy poziom bezpieczeństwa, miała współpraca strażaków — ratowników na poziomie lokalnym — gminnym,
- przychylność polityków, to element gwarantujący właściwe realizowanie współpracy w zakresie ratownictwa. Brak wzajemnego zrozumienia pomiędzy politykami prowadzi do występowania utrudnień w praktycznej, codziennej współpracy, która nie może się ograniczać

²³ Na początku lat 60. XX w. straże pożarne ze Szczecina i Pasewalku próbowały nawiązać współpracę, jednak inicjatywa kontrolowana przez służby bezpieczeństwa obu państw nie uległa rozwinięciu.

- wyłącznie do wspólnych interwencji lub ćwiczeń. Należy ułatwić procedury regulujące kwestie bieżącej współpracy,
- ze względu na zmiany polityczne, które dokonały się od tamtego okresu, przyspieszenia wymagają prace związane z dostosowaniem umowy między państwowej o wzajemnej pomocy podczas katastrof.

Słowa kluczowe: ratownictwo, współpraca międzynarodowa, Państwowa Straż Pożarna, straże pożarne w Republice Federalnej Niemiec

Streszczenie: Tematem niniejszego artykułu jest próba przedstawienia w układzie syntetycznym wybranych elementów związanych z współpracą strażaków Rzeczypospolitej Polskiej z ratownikami ze straży pożarnych i Federalnej Agencji Pomocy Technicznej w Republice Federalnej Niemiec. Współpraca ratowników w rejonie przygranicznym odegrała i odgrywa znaczącą rolę w poczuciu bezpieczeństwa na wypadek zagrożeń niepolicyjnych w pasie przygranicznym. Współpraca ma dwa wymiary — jeden odnoszący się do reagowania na zagrożenia, a drugi odnoszący się do aspektów zachowań społecznych.

Keywords: rescue, international cooperation, State Fire Service, Fire services in the Federal Republic of Germany, cross-border threats

Summary: The subject of this article is an attempt to present in a synthetic system selected elements related to the cooperation of firefighters from the Republic of Poland with rescuers from fire brigades and Federal Agency for Technical Relief in the Federal Republic of Germany. The cooperation of rescuers in the border region has played and plays a significant role in the sense of security in the event of non-political threats in the frontier zone. The cooperation has two dimensions — one relating to the response to threats and the other relating to aspects of social behaviour.